

MOKINIŲ SAVIVALDOS IR VISOS DIENOS MOKYKLOS STIPRINIMO REKOMENDACIJOS

Turinys

1. SĖKMINGIAUSI VISOS DIENOS MOKYKLOS PRODUKTAI IR JŲ KŪRIMO PRINCIPAI:

- 1.1. MOKINIŲ POILSIO IR BENDRAVIMO ERDVIŲ SUKŪRIMAS;
- 1.2. STALO ŽAIDIMAI IR EDUKACINIAI PRODUKTAI;
- 1.3. MENTORYSTĖS PROGRAMOS „MOKINIAI MOKINIAMS SVILNIAUS DARŽELIS-MOKYKLA „VILIJA““;
- 1.4. KNYGŲ MAINŲ SISTEMOS;
- 1.5. MOKYKLOS SAVIVALDOS DOKUMENTŲ KŪRIMAS;
- 1.6. RENGINIAI IR KONFERENCIJOS;
- 1.7. KAMPANIJOS MOKYKLOS KULTŪRAI GERINTI.

2. MOKINIŲ SAVIVALDOS STIPRINIMO PRINCIPAI

3. KALBOS BARJERŲ ĮVEIKIMO STRATEGIJOS

4. BENDRUOMENIŠKUMO STIPRINIMO PRAKTIKOS

5. APIBENDRINIMAS IR PAGRINDINĖS ĮŽVALGOS

Stipri visos dienos mokykla neįsivaizduojama be aktyvios ir efektyvios mokinių savivaldos. Šis esminis ryšys pasitvirtino įgyvendinant projektą „Mokinių savivaldos lyderystės ir bendradarbiavimo įgūdžių stiprinimas“, kuriame dalyvavo 10 Vilniaus mokyklų, o per 100 struktūruotų susitikimų (po 10 kiekvienoje mokykloje) buvo sukurti vertingi visos dienos mokyklos produktai ir žymiai sustiprinta mokinių savivalda.

Projekto rezultatai atskleidė, kad mokinių inicijuotos ir įgyvendintos prasmingos veiklos po pamokų ne tik praturtina mokyklos gyvenimą, bet ir sukuria palankią terpę mokinių įsitraukimui į sprendimų priėmimą. Investicija į mokinių savivaldą yra investicija į kokybišką visos dienos mokyklą.

Projekte dalyvavusios mokyklos:

Vilniaus „Žiburio“ pradinė mokykla
Vilniaus „Žaros“ gimnazija
Vilniaus Sausio 13-osios progimnazija
Vilniaus darželis-mokykla „Vilija“
Vilniaus Pilaitės gimnazija
Vilniaus Liepkalnio mokykla
Vilniaus šv. Kristoforo gimnazija
Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazija
Vilniaus Karoliniškių gimnazija
Vilniaus Naujininkų progimnazija

Kiekybiniai pokyčiai (10 balų skalėje):

Pasitikėjimas savimi: didžiausias pokytis – iki +1,7 balo.
Gebėjimas vadovauti grupei: padidėjimas +0,7-1,4 balo.
Gebėjimas bendrauti: augimas +0,6-1,3 balo.
Gebėjimas bendradarbiauti: pagerėjimas +0,5-1,1 balo.
Gebėjimas suprasti stiprybes / silpnybes: padidėjimas +0,6-1,0 balo.

Kokybiniai pokyčiai atspindi mokinių pasisakymuose:

„Aš supratau, kad galiu daryti pokytį mokykloje“ (Mokinio refleksija).
„Dabar jaučiuosi drąsiau kalbėdamas ir siūlydamas idėjas“ (Mokinio refleksija).

1. SĖKMINGIAUSI VISOS DIENOS MOKYKLOS PRODUKTAI IR JŲ KŪRIMO PRINCIPAI

1.1. Mokinių poilsio ir bendravimo erdvių sukūrimas

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus „Žaros“ gimnazijoje aktyvistų kambarys tapo prestižine erdve ir motyvacijos šaltiniu: „Kambariukas suteikė savivaldai „prestižo“ ir patrauklumo jungtis ir paskatino aktyvumą. Tai motyvuoja daugiau mokinių įsitraukti ir skatina ieškoti papildomų priemonių motyvuoti dalyvaujančius jaunuolius“ (Lektorių refleksija, Vilniaus „Žaros“ gimnazija).
- Vilniaus Karoliniškių gimnazijoje sukurta poilsio erdvė su knygų mainų sistema tapo jaukia bendruomenės vieta: „Tai buvo vieta, kur buvo gera būti. Kur mokiniai jautėsi svarbūs, išklaudyti, kur galėjo svajoti, kelti idėjas, o dar svarbiau – jas įgyvendinti. Ši atmosfera augino ne tik jų motyvaciją, bet ir pasitikėjimą savimi“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).

Rekomendacijos:

- Drauge su mokiniais suplanuokite erdvę nuo pat pradžių – leiskite jiems sukurti viziją.
- Kartu išnaudokite bendruomenės išteklius (pvz., „Dėkui stotelės“, tėvų ir mokytojų pagalba).
- Bendrai sukurkite aiškias taisykles, kas ir kaip gali naudotis erdve.
- Su mokiniais apsvarstykite „aktyvisto“ statuso įvedimą už prisidėjimą prie bendruomenės veiklos. Tokia veikla padės sužaidybinti socialines valandas.

Praktinis patarimas: „Patekimo į aktyvistų kambarį teisės yra labai skaidrios – visi, kurie prisidės prie mokyklos veiklos, galės ten patekti. Yra aiškos gairės, kaip tapti mokyklos aktyvistu. Aiškumas suteikia motyvacijos“ (Lektorių refleksija, Vilniaus „Žaros“ gimnazija).

Lektorių įžvalgos: „Jaunuoliai jautėsi, kad pagaliau yra ne tik komanda, bet pradėjo kur kas rimčiau žiūrėti į parlamento veiklą, jautė, kad daro kažką prasmingo kartu. Anksčiau TŪM susitikimai po pamokų būdavo kančia, o šeštojo susitikimo jie laukė, nes net pusantros valandos anksčiau pasibaigus pamokom, tai rodė, kad jaunuoliai į organizuojamas veiklas ir vienas kito bendradarbiavimą žiūri kaip į prasmingą veiklą“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Liepkalnio mokykla).

1.2. Stalo žaidimai ir edukaciniai produktai

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus „Vilijos“ darželio-mokyklos sukurtas „Vilijanopolis“ (mokyklos versija „Monopolio“ pagrindu) tapo įtraukiančiu produktu: „Vaikai labai džiaugėsi galimybe kurti kažką prasmingo – juos ypač motyvavo tai, kad kuriamas žaidimas liks mokykloje ir bus naudojamas net ir po jų išėjimo“ (Lektorių refleksija, Vilniaus darželis-mokykla „Vilija“).
- Žaidimai stiprino mokinių ryšį su mokyklos bendruomene: „Ketvirtokai vis dažniau pradėjo vartoti tokias frazes: „Įtraukime ir jaunesnius vaikus“, „Šitas bus vaikams, kurie ateis po mūsų.“ Iš pradžių jie nenoriai priėmė idėją kurti kažką kitiems, sakė: „Mes jau ketvirtokai, tuoj išeisim, kam čia stengtis dėl kitų.“ Labai džiugu matyti, kaip šis požiūris keitėsi“ (Lektorių refleksija, Vilniaus m. darželis-dmokykla „Vilija“).

Rekomendacijos:

1. Su mokiniais identifikuokite temas, kurios jiems patinka ir domina (pvz., stalo žaidimus).
2. Kartu pritaikykite žaidimą mokyklos kontekstui, įtraukite realias mokyklos vietas ir situacijas.
3. Drauge su mokiniais planuokite žaidimo tęstinumą ir prieinamumą jaunesniems mokiniams.
4. Skatinkite mokinius kurti žaidimus, kurie turi edukacinę vertę ir kartu yra įdomūs žaisti.

1.3. Mentorystės programos „Mokiniai mokiniams“

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus Karoliniškių gimnazijos sukurta programa „Mokiniai mokiniams“ padeda vyresniems mokiniams tapti mentoriais jaunesniems: „Inicijuota ir sukurta mokinių mentorystės programa „Mokiniai mokiniams“, pagrįsta bendraamžių švietėjų principais. Ši programa sukurta kaip pagalbos sistema, kur vyresni mokiniai padeda jaunesniems ne tik akademiniiais klausimais, bet ir adaptacijos ar savijautos srityse“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).
- Vilniaus Naujininkų progimnazijoje mokiniai pradėjo vesti pamokas vieni kitiems, sukurdami tvarią mokymosi tradiciją: „Mokiniai veda pamokas kitiems mokiniams, o ši iniciatyva tapo mokyklos tradicija, kuri skatina abipusį mokymąsi ir bendradarbiavimą tarp skirtingų klasių mokinių“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Naujininkų progimnazija).
- Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazijoje mentorystė leido spręsti ir kitas problemas: „Sprendžiant vieną problemą, buvo išspręsta kita – įveiklintos jaunesnės klasės ir pradėti organizuoti stalo žaidimų užsiėmimai po pamokų. Pradėtas kurti mokyklos bendruomenės ryšys tarp jaunesnių klasių ir mokyklos savivaldoje esančių moksleivių“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazija).

Rekomendacijos:

1. Kartu su mokiniais išsiaiškinkite, kokiose srityse mokiniams labiausiai reikia pagalbos.
2. Drauge sukurkite aiškią mentorystės struktūrą – kaip atrenkami mentoriai, kaip jiems priskiriami mokiniai.
3. Įtraukite mokinius į mokymų programos kūrimą būsimiems mentoriams.
4. Su savivalda sukurkite stebėsenos sistemą, kaip bus įvertinamas mentorystės efektyvumas.

Mokytojos pastebėjimas: „Mokiniai pradėjo ne tik bendrauti, bet ir kartu organizuoti veiklas su bendraamžiais iš kitų klasių, tai juos labai suartino ir prisidėjo prie draugiškesnės, bendruomeniškesnės atmosferos kūrimo mokykloje“ (Koordinuojanti mokytoja, Vilniaus Sausio 13-osios progimnazija).

1.4. Knygų mainų sistemos

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus Karoliniškių gimnazijoje sukurta knygų mainų sistema ne tik skatina skaitymą, bet ir ugdo dalijimosi kultūrą: „Knygų mainų spintos iniciatyva išsiplėtė – mokiniai parašė laiškus įvairioms leidykloms, kviesdami prisidėti prie projekto knygomis. Dvi leidyklos atsiliepė pozityviai ir parėmė iniciatyvą, todėl spintos buvo įrengtos ne tik poilsio erdvėje, bet ir kitame mokyklos aukšte“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).
- Iniciatyva tapo apmąstymu ir apie tai, kaip kurti geresnę įtaką: „Tai paskatino ieškoti sprendimų, kaip informaciją apie knygas pateikti „accessible“ būdu“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).

Rekomendacijos:

1. Drauge su mokiniais įrenkite knygų mainų vietas matomose ir lengvai prieinamose mokyklos vietose.
2. Įtraukite mokinius į sistemos inicijavimą ir priežiūrą, suteikite jiems atsakomybę.
3. Skatinkite mokinius bendradarbiauti su išoriniais partneriais – leidyklomis, bibliotekomis, knygynais.
4. Kartu su savivalda organizuokite teminius skaitymo renginius, didinančius sistemos žinomumą ir naudojimą.

Praktinis patarimas: „Džiugu, kad kelių leidyklų atsakymai buvo teigiami – jos sutiko prisidėti prie knygų mainų spintos iniciatyvos ir paaukoti leidinių, kurie bus prieinami visai mokyklos bendruomenei“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).

1.5. Mokyklos savivaldos dokumentų kūrimas

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus „Žiburio“ pradinėje mokykloje sukurta „Mokyklos konstitucija“, kuri tapo svarbia mokyklos tradicijos dalimi: „Sukurta pirmoji mokyklos konstitucija, kurios straipsnius išdiskutavo ir kūrė patys vaikai, taip pat iliustravo ir sukūrė viršelį. Pirmieji egzemplioriai buvo išdalinti ministrams, prezidentei ir direktorei“ (Lektorių refleksija, Vilniaus „Žiburio“ pradinė mokykla).
- Vilniaus šv. Kristoforo gimnazijoje sukurtos rekomendacijos savivaldos nuostatams atnaujinti: „Parengė rekomendacijas mokyklos savivaldos nuostatams atnaujinti, kurios turėtų būti atnaujintos šių metų pabaigoje arba kitų mokslo metų pradžioje“ (Lektorių refleksija, Vilniaus šv. Kristoforo gimnazija).

Rekomendacijos:

1. Su mokiniais sukurkite vizualiai patrauklius dokumentus, kurie būtų suprantami visiems.
2. Įtraukite įvairaus amžiaus mokinius į dokumentų kūrimo procesą nuo pradžios iki galo.
3. Kartu organizuokite oficialų dokumentų pristatymą ir šventę visai mokyklos bendruomenei.
4. Reguliariai peržiūrėkite ir atnaujinkite šiuos dokumentus drauge su mokinių savivalda.

Mokytojo pastebėjimas: „Mokykloje pagaliau turime savivaldą. Apskritai suvokimas ir supratimas mokinių, kas ta savivalda ir kam ji reikalinga, kaip vystyti jos tęstinumą. Sukurta mokyklos konstitucija ir mokiniai įtraukti į bendruomenės veiklą bei einamuosius klausimus“ (Koordinuojanti mokytoja, Vilniaus „Žiburio“ pradinė mokykla).

1.6. Renginiai ir konferencijos

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus Sausio 13-osios progimnazijoje organizuota „Profesijų diena“ tapo svarbiu mokyklos bendruomenės įvykiu: „Įgyvendinta bendra jaunimo iniciatyva / projektas (profesijų diena), kuri tapo matomu pokyčio simboliu mokykloje ugdant profesines žinias“ (Koordinuojanti mokytoja, Vilniaus Sausio 13-osios progimnazija).
- Vilniaus Pilaitės gimnazijoje mokiniai suplanavo konferenciją kitų mokyklų savivaldoms: „Pasiektas pagrindinis rezultatas - mokyklos parlamentas suplanavo kelis metus norėtą organizuoti konferenciją, kurios tikslas – dalintis gerosiomis praktikomis kuriant ir organizuojant mokinių savivaldos veiklą. Siekiant įgyvendinti šį tikslą, į renginį pakviesta 10 kitų Vilniaus mokyklų“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Pilaitės gimnazija).

Rekomendacijos:

1. Drauge su mokiniais identifikuokite temas, atitinkančias realius mokyklos poreikius.
2. Įtraukite įvairių klasių mokinius į renginio organizavimą su konkrečiomis atsakomybėmis.
3. Skatinkite mokinius dokumentuoti organizavimo patirtį būsimoms mokyklos kartoms.
4. Kartu su savivalda sukurkite renginių kalendorių ir planavimo sistemą, užtikrinančią tęstinumą.

Mokinio įžvalga. Po susitikimo su kuruojančia pavaduotoja mokiniai pasidalino refleksijomis, kurios parodė, kiek daug jiems reiškė būti išgirstiems: „Tai tikriausiai buvo pirmas susitikimas su kuruojančia pavaduotoja, kur mes patys galėjome siūlyti idėjas ir kviesti diskutuoti mums svarbiomis temomis,“ – sakė vienas dalyvis (Lektorių refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).

1.7. Kampanijos mokyklos kultūrai gerinti

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazijoje mokiniai pradėjo kampaniją prieš keiksmažodžius ir triukšmą: „(Ne)smurtinė, be keiksmažodžių kalba ir kultūra. Mokyklos savivaldos pastangomis pradėta bendrauti atsakingiau. Problema vis dar sprendžiama ir ieškoma būdų, kaip už keiksmažodžius suteikti klasei daugiau socialinių valandų darbo (keiksmažodžiai kaip nusižengimas). Rezultatas – pagerėjęs sociokultūrinis klimatas mokykloje“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazija).
- Vilniaus Liepkalnio mokykloje sukurtas renginių planas: „Mokiniai sukūrė ateinančių mokslo metų renginių planą, po vieną renginį per mėnesį. Atsirado aiškus algoritmas, kaip padaryti renginį sėkmingą, kaip pritraukti daugiau moksleivių, kada pradėti viešinti renginį, kaip tai daryti, kaip norimi renginiai kuria prasmę mokinių savivaldai bei visai mokyklos bendruomenei“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Liepkalnio mokykla).

Rekomendacijos:

1. Drauge su mokiniiais identifikuokite problemas, kurios jiems labiausiai rūpi mokyklos aplinkoje.
2. Įtraukite savivaldą į kampanijų planavimą ir vykdymą nuo pat pradžių.
3. Kartu sukurkite pozityvius, o ne baudžiančius mechanizmus elgesio kultūrai gerinti.
4. Skatinkite mokinius dalintis kampanijų rezultatais mokyklos bendruomenėje.

Lektoriaus pastebėjimas: „Sumažintas triukšmo lygis koridoriuose ir sprendžiamas pradinėjų klasių įveiklinimas, ryšio užmezgimas su pradinėmis klasėmis, paskatinęs glaudesnį tarpusavių ryšį bei supratimą“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazija).

Mokinio įžvalga: „Aš supratau, kad galiu daryti pokytį mokykloje.“ Toks pasakymas, neretai girdimas iš jaunų žmonių reiškia, kad moksleiviams rūpi mokyklos procesai ir jie daug atsakingiau ir bendruomeniškiau sprendžia esamus iššūkius“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazija).

Bendri sėkmės principai kuriant visos dienos mokyklos produktus:

1. **Orientacija į autentiškus mokinių poreikius** – sėkmingiausios iniciatyvos gimsta iš realių problemų sprendimo.
2. **Mokinių įtraukimas visose stadijose** – nuo planavimo iki įgyvendinimo.
3. **Tęstinumo užtikrinimas** – kaip iniciatyva gyvuos keičiantis mokinių kartoms.
4. **Bendruomeniškumo stiprinimas** – kaip iniciatyva jungia skirtingas mokyklos bendruomenės grupes.

YPATINGAS SĖKMĖS VEIKSNYS – bendradarbiavimas su mokyklos administracija

Projekto rezultatai aiškiai parodė, kad aktyvus administracijos įsitraukimas ir palaikymas yra vienas esmingiausių sėkmės veiksnių kuriant visos dienos mokyklos produktus. Ten, kur administracija palaikė mokinių iniciatyvas, rezultatai buvo reikšmingesni ir tvaresni.

Sėkmės pavyzdžiai:

- Vilniaus „Žaros“ gimnazijoje administracija skyrė atskirą erdvę aktyvistų kambariui, tai tapo stipriu motyvacijos šaltiniu mokiniams įsitraukti į savivaldą.
- Vilniaus Karoliniškių gimnazijoje administracijos palaikymas leido mokiniams efektyviai bendradarbiauti su išoriniais partneriais (leidyklomis) knygų mainų sistemai sukurti.
- Vilniaus Pilaitės gimnazijoje direktorius ir pavaduotojai aktyviai dalyvavo konferencijos planavime, suteikdami mokiniams reikalingus resursus.
- Vilniaus Sausio 13-osios progimnazijoje „Profesijų dienai“ administracija skyrė laiką mokyklos tvarkaraštyje, išklause pristatymus, dalyvavimo derybų procese.

2. MOKINIŲ SAVIVALDOS STIPRINIMO PRINCIPAI

10 pagrindinių mokinių savivaldos principų:

1. **Mokinių balsas – esminis.** Tikra savivalda prasideda nuo mokinių idėjų, ne mokytojų ar administracijos nurodymų.
2. **Aiški struktūra ir funkcijos.** Mokiniai žino, kas už ką atsakingas ir kaip priimami sprendimai.
3. **Skaidri ir demokratiška atranka.** Visi mokiniai gali dalyvauti rinkimuose ir būti išrinkti.
4. **Įtraukimas ir įvairovė.** Savivaldoje atstovaujama įvairių klasių, amžiaus grupių ir gebėjimų mokiniams.
5. **Reguliarūs susitikimai.** Aiškus grafikas su struktūruota darbotvarke.
6. **Efektyvi komunikacija.** Tiek tarp savivaldos narių, tiek su visa mokyklos bendruomene.
7. **Partneryste grįstas santykis su mokyklos administracija.** Bendradarbiavimas, ne hierarchija.
8. **Savivaldos sprendimų įgyvendinimas.** Ne tik diskusijos, bet ir konkreti veikla.
9. **Atskaitomybė ir refleksija.** Nuolatinis įsivertinimas ir tobulinimas.
10. **Tęstinumo užtikrinimas.** Patirties perdavimas naujoms savivaldos narių kartoms.

2.1. Aiški savivaldos struktūra ir funkcijos

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus „Žiburio“ pradinėje mokykloje sukurta aiški parlamentinė savivaldos struktūra: „Pagrindinis rezultatas: veikianti pradinės mokyklos savivalda su aiškia struktūra (senatas, prezidentas, ministrai) ir pavaldumu“ (Lektorių refleksija, Vilniaus „Žiburio“ pradinė mokykla).
- Vilniaus Karoliniškių gimnazijos savivaldoje apibrėžtos aiškos funkcijos: „Sukurtas dokumentas su siūlymais dėl mokinių tarybos veiklos bei struktūros tobulinimo – tai jaunuolių parengta vizija, paremta jų patirtimi ir pastebėtais iššūkiais. Dokumente siūlomos konkrečios priemonės, padedančios sustiprinti tarybos efektyvumą, įtrauktį bei narių motyvaciją“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).

Rekomendacijos:

1. Drauge su mokiniais sukurkite aiškią ir suprantamą savivaldos struktūrą.
2. Kartu su savivalda apibrėžkite kiekvienos pozicijos funkcijas ir atsakomybes.
3. Leiskite mokiniams patiems nuspręsti, kokia struktūra jiems atrodo efektyviausia.
4. Reguliariai peržiūrėkite struktūrą ir pritaikykite ją prie besikeičiančių poreikių.

Praktinis patarimas: „Jaunuoliai pasiskirstė vaidmenimis taryboje, suprato, kokie vaidmenys ką reiškia ir kaip svarbu būti atsakingam, dėl šios priežasties sumažėjo jaunuolių, norinčių lyderiauti grupėje. Tarybos nariai gebėjo atpažinti, kokių savybių reikia lyderiui ir kad dalyvauti procesuose ne visada yra smagu“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Liepkalnio mokykla).

2.2. Demokratiškas narių atrankos procesas

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus „Žiburio“ pradinėje mokykloje įvesti demokratiniai rinkimai: „Kandidatų į pirmųjų ministrus debatai ir diskusijos, kandidatų į antrojų ministrus debatai ir diskusijos, slapti demokratiniai rinkimai“ (Lektorių refleksija, Vilniaus „Žiburio“ pradinė mokykla).
- Vilniaus Karoliniškių gimnazijoje pakeistas rinkimų laikas: „Sutarta dėl naujo mokinių tarybos rinkimų modelio – po diskusijų su mokyklos administracija, mokinių tarybos grupei pavyko susitarti, kad pirmininko /-ės rinkimai vyks mokslo metų pabaigoje, o ne rugsėjo pradžioje. Šis pokytis leis naujai išrinktam pirmininkui jau nuo rudens dirbti produktyviai, turint aiškų veiklos tęstinumą“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).

Rekomendacijos:

1. Organizuokite skaidrius ir sąžiningus rinkimus, kuriuose dalyvauja visa mokyklos bendruomenė.
2. Įtraukite debatus ir diskusijas kaip būtiną rinkimų proceso dalį.
3. Suplanuokite rinkimus taip, kad būtų užtikrinamas sklandus pareigų perdavimas.
4. Leiskite mokiniams patiems organizuoti rinkimų procesą, žinoma, stebint ir patariant mokytojams.

Lektorių įžvalga: „Diskutuota apie demokratijos principus mokykloje – vyko susitikimai su administracija, kuriuose buvo aptarta, kaip rinkimų procesas galėtų būti įtraukesnis, skaidresnis ir apimantis visą mokyklos bendruomenę“ (Lektorių refleksija, Karoliniškių gimnazija).

2.3. Efektyvi komunikacija

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazijoje pagerėjo vidinė komunikacija: „Jaunuoliai tapo dėmesingesni vieni kitų atžvilgiu, mažiau pertraukinėja kitus, mažiau konfliktuoja tarpusavyje“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazija).
- Vilniaus Karoliniškių gimnazijoje sukurta geresnė išorinė komunikacija: „Buvo svarstomos įvairios komunikacijos priemonės: kaip pasitelkti mokyklos „Instagram“ paskyrą, kad ji taptų gyvu įrankiu viešinti naujienas ir kvietimus; kaip kūrybiškai panaudoti mokyklos skelbimų lentas, kad jos taptų patrauklios akiai ir informatyvios; kaip pačių iniciatyvų pristatymai klasėse galėtų paskatinti daugiau mokinių įsitraukti ar net prisijungti“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).

Rekomendacijos:

1. Drauge sukurkite aiškius komunikacijos kanalus tarp savivaldos narių.
2. Užtikrinkite reguliarią informacijos dalijimąsi su visa mokyklos bendruomene.
3. Panaudokite įvairius komunikacijos būdus (socialinius tinklus, skelbimų lentas, pristatymus klasėse).
4. Mokykite mokinius efektyvios ir pagarbios komunikacijos.

Mokino įžvalga: „Aiškiau dėlioju mintis ir jas garsiai išsakau, nepertraukinėju kitų žmonių“ (Mokinio refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).

2.4. Reguliarūs susitikimai ir planavimas

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus Liepkalnio mokykloje įvesti reguliarūs susitikimai: „Mokiniai nusprendė daryti tarybos susitikimus vieną kartą per mėnesį, gauti jaunimo darbuotojų pagalbą organizuojant renginius bei tobulinant minkštąsias kompetencijas“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Liepkalnio mokykla).
- Vilniaus Karoliniškių gimnazijoje sukurta planavimo sistema: „Tai paskatino sprendimą, kad naujai susiformavusi taryba rugsėjo mėnesį turėtų pradėti savo darbą nuo komandos formavimo, bendro metų plano kūrimo bei aiškaus atsakomybių pasidalinimo“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).

Rekomendacijos:

1. Su mokiniais sukurkite aiškų susitikimų tvarkaraštį.
2. Naudokite struktūruotą susitikimų formatą (pvz., darbotvarkė, protokolai).
3. Skirkite laiko tiek einamiesiems klausimams, tiek ilgalaikiam planavimui.
4. Užtikrinkite, kad kiekvienas susitikimas baigtųsi aiškiais veiksmais ir atsakomybėmis.

Praktinis patarimas: „Veikla Nr. 1 – ritualo / pasisveikinimo kūrimas: taip galėtų vykti savivaldos susitikimai.

Veikla Nr. 2 – taip pat svarstėme, ką galime veikti savivaldos susitikimų metu: kokios veiklos, susitikimo formatai“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazija).

2.5. Bendradarbiavimas su administracija

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazijoje pagerėjo santykiai su administracija: „Savivalda daug komunikavo su administracija ir kelis kartus įrodė savo kompetenciją. Tai padidino administracijos pasitikėjimą savivalda ir bendradarbiavimą“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazija).
- Vilniaus Karoliniškių gimnazijoje pasikeitė požiūris į mokinius: „Vienas iš svarbiausių ir labiausiai įkvepiančių pasiekimų šiame projekte buvo administracijos požiūrio į jauną žmogų pasikeitimas. Nuo požiūrio „mokinys kaip klientas“ – į požiūrį „mokinys kaip partneris.“ Tai transformacija, kuri neįvyksta per naktį, bet per šį procesą pavyko sukurti erdvę, kurioje administracija pradėjo ne tik girdėti mokinius, bet ir nuoširdžiai įsiklausyti, tartis, bendradarbiauti“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).
- Vilniaus „Žaros“ gimnazijos savivaldos nariai įgyvendindami pokyčius sėkmingai bendradarbiavo su administracija: „Savivalda daug komunikavo su administracija ir kelis kartus įrodė savo kompetenciją. Tai padidino administracijos pasitikėjimą savivalda ir bendradarbiavimą“ (Lektorių refleksija, Vilniaus „Žaros“ gimnazija).

Rekomendacijos:

1. Organizuokite reguliarius mokinių ir administracijos susitikimus.
2. Mokykite mokinius konstruktyviai pristatyti savo idėjas ir pasiūlymus.
3. Skatinkite administraciją įsitraukti į mokinių iniciatyvas, bet neperimti jų vadovavimo.
4. Kurkite abipusio pasitikėjimo kultūrą, pagrįstą pagarba ir bendradarbiavimu.

Po susitikimo su kuruojančia pavaduotoja mokiniai pasidalino refleksijomis, kurios parodė, kiek daug jiems reiškė būti išgirstiems.

Mokinio įžvalga: „Tai tikriausiai buvo pirmas susitikimas su kuruojančia pavaduotoja, kai mes patys galėjome siūlyti idėjas ir kviesti diskutuoti mums svarbiomis temomis“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).

2.6. Lyderystės gebėjimų ugdymas

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus Sausio 13-osios progimnazijoje išryškėjo skirtingi lyderiai: „Išryškėjo mažiausiai 6 stiprūs lyderiai. Sustiprėjo kaip komanda - vienas kitą geriau pažįsta, efektyviau komunikuoja“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Sausio 13-osios progimnazija).
- Vilniaus darželyje-mokykloje „Vilija“ lyderystės mokymasis buvo neatsiejamas nuo praktinių veiklų: „Kelios mergaitės, kurios jautėsi nedrąsiai prieš tai, net ėmėsi lyderystės“ (Lektorių refleksija, Vilniaus darželis-mokykla „Vilija“).
- Vilniaus Pilaitės gimnazijoje sustiprėjo mokinių tarybos prezidentė: „Sustiprėjo parlamento prezidentės pozicija. Ji, kartu su parlamento kuratore aktyviai įsitraukė į veiklų planavimą bendruose susitikimuose su lektoriais. Ėmėsi iniciatyvos praversti kelis komandos stiprinimo užsiėmimus, pristatė vienos iš sesijų veiklą, taip rodydama lyderystę ir gebėjimą palengvinti procesus. Parlamento nariai išreiškė padėką ir didesnę pasitikėjimą parlamento prezidente“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Pilaitės gimnazija).

Rekomendacijos:

1. Organizuokite mokymus, skirtus stiprinti mokinių lyderystės gebėjimus.
2. Sudarykite galimybes kiekvienam išbandyti lyderio vaidmenį skirtingose situacijose.
3. Skatinkite įvairias lyderystės formas, ne tik tradicinį lyderiavimą.
4. Padėkite mokiniams atpažinti savo lyderystės stilių ir tobulinti jį.

Mokinio įžvalga: „Metams bėgant daug kas keičiasi, tobulini savo gebėjimus ir tampi labiau patyręs“ (Mokinio anketa, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).

2.7. Tęstinumo užtikrinimas

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus Karoliniškių gimnazijoje parengta tęstinumo strategija: „Sutarta dėl naujo mokinių tarybos rinkimų modelio – po diskusijų su mokyklos administracija, mokinių tarybos grupei pavyko susitarti, kad pirmininko /-ės rinkimai vyks mokslo metų pabaigoje, o ne rugsėjo pradžioje. Šis pokytis leis naujai išrinktam pirmininkui jau nuo rudens dirbti produktyviai, turint aiškų veiklos tęstinumą“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).
- Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazijoje ir Vilniaus Naujininkų progimnazijoje sukurtas ryšys tarp skirtingo amžiaus mokinių: „Pradėtas kurti mokyklos bendruomenės ryšys tarp jaunesnių klasių ir mokyklos savivaldoje esančių moksleivių. Tai padės užtikrinti TŪM veiklų tęstinumą“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazija).
- Vilniaus „Žaros“ gimnazijoje sukurta aiški sistema, kas ir kaip gali tapti aktyvistais, taip pat socialinių valandų sužaidybinimas: „Patekimo į aktyvistų kambarį teisės yra labai skaidrios – visi, kurie prisidės prie mokyklos veiklos tam tikrą kiekį, galės ten patekti. Yra aiškos gairės kaip tapti mokyklos aktyvistu. Aiškumas suteikia motyvacijos“ (Lektorių refleksija, Vilniaus „Žaros“ gimnazija).
- Vilniaus Liepkalnio mokykla pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Jaunimo centru „MES“: „Susipažino su šalia esančio jaunimo centro veikla, jaunimo darbuotojais, nusprendė ten organizuoti kas mėnesinius susitikimus. Kartu su jaunimo centru mokykla pasirašė bendradarbiavimo sutartį“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Liepkalnio mokykla).

Rekomendacijos:

1. Sukurkite mentorystės sistemą tarp esamų ir potencialių savivaldos narių.
2. Drauge su mokiniais paruoškite dokumentaciją, padedančią perduoti patirtį kitoms kartoms.
3. Organizuokite „sėkmės istorijų“ dalijimosi renginius.
4. Pasirūpinkite, kad savivaldoje visada būtų įvairaus amžiaus mokinių.
5. Apsvarstykite tarpinstitucinio bendradarbiavimo galimybes.

3. KALBOS BARJERŲ ĮVEIKIMO STRATEGIJOS

Kai pradėjome dirbti rusakalbėse mokyklose, sulaukėme daug nusistatymo, kad bus sunku, ypač, kai sužinojo, kad lektoriai nemoka rusiškai (kai kurie mokėjo, tačiau sutarėme, kad kalbėsime tik lietuviškai). Suaugusiųjų nuostata buvo skeptiška – tikėjosi, kad bus didelis iššūkis.

Tačiau svetimų žmonių atėjimas į mokyklą skatina prisitaikyti: tai tapo ne kliūtimi, o galimybe augti.

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus Liepkalnio mokykloje taikytas savitarpio pagalbos metodas: „Didelis iššūkis buvo kalbos barjeras, užsiėmimų pradžioje pusė grupės tikino, kad lietuviškai nesupranta, teko prašyti kitų jaunuolių vertėjauti, tai jiems daryti buvo sunku ir nejauku, nes viešasis kalbėjimas buvo didelė daugelio tarybos narių baimė“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Liepkalnio mokykla).
- Projekto metu mokiniai tapo drąsesni: „Sesijų metu keli jaunuoliai įsidrąsino vertėjauti visai grupei, jie tai darydavo pasikeisdami“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Liepkalnio mokykla).
- Vilniaus „Žaros“ mokykla: „Pradžioje mokiniai anketas pildė rusiškai, o projekto pabaigoje – daugiau lietuviškai.“ Tai rodo ne tik kalbinių įgūdžių stiprėjimą, bet ir didesnę pasitikėjimą savimi kalbėti lietuviškai.

Rekomendacijos:

- **Susitarkite su mokiniais dėl aiškių kalbos taisyklių:** bendroje erdvėje kalbama tik lietuviškai, bet jei sunku – bandoma, o kiti gali padėti.
- **Identifikuokite dvikalbius ir drąsesnius mokinius,** kurie galėtų padėti bendraamžiams.
- **Mokykite mokinius efektyviai versti pagrindines mintis:** ne pažodžiui, bet esmę.
- **Leiskite mažose grupėse ir komandiniame darbe kalbėti kaip patogu** - efektyvumas svarbiau nei kalbos griežtumas.
- **Skatinkite „išbandymo“ kultūrą:** geriau netobulas bandymas lietuviškai, nei tylą iš baimės.
- **Rotuokite „vertėjų“ vaidmenį,** kad būtų išvengta vieno mokinių perkrovimo.
- **Apdovanokite pažangą, ne tobulumą:** girkite už kiekvieną bandymą kalbėti, ne už kalbos kokybę.
- **Padrąsinkite ir pagirkite už drąsą padėti kitiems** - vertėjavimas taip pat lyderystės forma.

Praktinis rezultatas: „Jaunuoliai pradėjo kalbėti viešai versdami vienas kitam, iš pradžių prašomi padėti, vėliau tai darė savo iniciatyva, suprato, kad taip gerina grupės procesą, bei palengvina mums darbą“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazija).

Kalbos barjeras gali tapti stiprybe, o ne silpnybe. Kai mokiniai padeda vieni kitiems, jie ne tik išmoksta kalbos – jie išmoksta lyderystės, empatiškumo ir bendruomeniškumo.

4. BENDRUOMENIŠKUMO STIPRINIMO PRAKTIKOS

4.1. Skirtingo amžiaus mokinių bendradarbiavimas

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus darželyje-mokykloje „Vilija“ sutvirtėjo ketvirtokų ryšys su jaunesniais mokiniais: „Ketvirtokai vis dažniau pradėjo vartoti tokias frazes: „Itraukime ir jaunesnius vaikus“, „Šitas bus vaikams, kurie ateis po mūsų.“ Iš pradžių jie nenoriai priėmė idėją kurti kažką kitiems, sakė: „Mes jau ketvirtokai, tuoj išeisim, kam čia stengtis dėl kitų.“ Labai džiugu matyti, kaip šis požiūris keitėsi“ (Lektorių refleksija, Vilniaus darželis-mokykla „Vilija“).
- Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazijoje ir Vilniaus Naujininkų progimnazijoje užmegztas ryšys tarp skirtingų klasių: „Pradėtas kurti mokyklos bendruomenės ryšys tarp jaunesnių klasių ir mokyklos savivaldoje esančių moksleivių. Tai padės užtikrinti TŪM veiklų tęstinumą“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazija).

Rekomendacijos:

1. Organizuokite bendras veiklas skirtingo amžiaus mokiniams.
2. Sukurkite mentorystės programas, kai vyresni mokiniai padeda jaunesniems.
3. Itraukite įvairaus amžiaus mokinius į savivaldos veiklą.
4. Skatinkite tęstinių projektų, kuriuos galėtų perimti jaunesni mokiniai, kūrimą.

Mokytojo pastebėjimas: „Didžiausią įspūdį projekto metu paliko jaunų žmonių tarpklasinio bendravimo pradžia – tai buvo itin reikšmingas pokytis, nes anksčiau tokio bendravimo beveik nebuvo“ (Koordinuojanti mokytoja, Vilniaus Sausio 13-osios progimnazija).

4.2. Bendras problemos identifikavimas ir sprendimas

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus Karoliniškių gimnazijoje – mokymasis spręsti problemas: „Tikslas – mokytis spręsti kilusias problemas. Šis susitikimas žymėjo svarbų etapą projekte – tai buvo pirmoji jaunuolių iniciatyva, kurioje jie tiesiogiai susitiko su mokyklos administracija“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).
- Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazijoje įvyko bendruomenės problemų identifikavimas: „Mokyklos žemėlapis. Dalyviai aktyviai tyrinėjo mokyklos vietas. Užsiėmimo metu žemėlapyje turėjo pažymėti teigiamas bei neigiamas emocijas keliančias nepažįstamas vietas“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazija).

Rekomendacijos:

1. Organizuokite problemų identifikavimo sesijas, įtraukite visą mokyklos bendruomenę.
2. Naudokite interaktyvius metodus (pvz., mokyklos žemėlapij) problemoms vizualizuoti.
3. Skirkite laiko idėjoms generuoti ir prioritetams nustatyti.
4. Kartu su mokiniais sukurkite aiškų problemų sprendimo metodą.

Praktinis metodas: „30 + 10 + 10 idėjų generavimo dirbtuvės. Tose pačiose grupėse mokiniai turėjo parašyti 30 sprendimo variantų pažymėtiems žemėlapio iššūkiams, o tolimesniuose etapuose dar +10 bei dar +10 paskutiniame etape. Iš viso 50 sprendimo būdų“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazija).

4.3. Bendruomenės ritualai ir tradicijos

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazijoje sukurti savivaldos ritualai: „Veikla Nr. 1 – pasisveikinimo ritualo kūrimas: taip galėtų vykti savivaldos susitikimai. Veikla Nr. 2 – svarstėme, ką galime veikti savivaldos susitikimų metu: kokios veiklos, susitikimo formatai“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazija).
- Vilniaus „Žiburio“ pradinėje mokykloje įvesta inauguracijos ceremonija: „Inauguruoti mokyklos prezidentę ir ministrus bei stiprinti savivaldos savimone. Vykdytos veiklos: jausenos reflektavimo žaidimas „Ryto ratas“, apšilimo žaidimas „Lyderis ir robotukai“, pirmosios mokyklos konstitucijos viešas pristatymas ir aptarimas, mokyklos direktorė inauguravo ministrus ir prezidentę, įsegdama specialius ženkliukus ir dovanodama konstitucijos leidimą“ (Lektorių refleksija, Vilniaus „Žiburio“ pradinė mokykla).

Rekomendacijos:

1. Drauge su mokiniais sukurkite savivaldos ritualus ir tradicijas.
2. Organizuokite ceremonijas, pažyminčias svarbius momentus (inauguracijas, pareigų perdavimą).
3. Įveskite reguliarius įsivertinimo ir šventimo momentus.
4. Dokumentuokite ir archyvuokite šias tradicijas, kad jos taptų mokyklos istorijos dalimi.

Praktinis patarimas: „Sukurti įsegamieji ženkliukai ministrams ir prezidentei, kuriuos pirmieji savivaldos atstovai perduos savo įpėdiniams“ (Lektorių refleksija, Vilniaus „Žiburio“ pradinė mokykla).

4.4. Bendros veiklos su mokyklos bendruomene

Sėkmės patirtys:

- Vilniaus Sausio 13-osios progimnazijoje organizuoti bendri renginiai: „Įgyvendinta bendra jaunimo iniciatyva / projektas (profesijų diena), kuri tapo matomu pokyčio simboliu mokykloje tobulinant profesines žinias“ (Koordinuojanti mokytoja, Vilniaus Sausio 13-osios progimnazija).
- Vilniaus Karoliniškių gimnazijoje mokiniai pakvietė prisidėti bendruomenei: „Buvo svarstomos įvairios komunikacijos priemonės: kaip pasitelkti mokyklos „Instagram“ paskyrą, kad ji taptų gyvu įrankiu viešinti naujienas ir kvietimus; kaip kūrybiškai panaudoti mokyklos skelbimų lentas, kad jos taptų patrauklios akiai ir informatyvios; kaip pačių iniciatyvų pristatymai klasėse galėtų paskatinti įsitraukti daugiau mokinių“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Karoliniškių gimnazija).

Rekomendacijos:

1. Organizuokite renginius, skirtus visai mokyklos bendruomenei.
2. Įtraukite mokytojus, tėvus ir kitus bendruomenės narius į mokinių iniciatyvas.
3. Sukurkite mokyklos bendruomenės kalendorių.
4. Skatinkite mokinius aktyviai viešinti savo veiklas ir kviesti kitus prisijungti.

Mokinio įžvalga: „Faina būti šios grupės dalimi. Dalyviai džiaugėsi galėdami būti bendruomenės dalimi, atrado naujų pažinčių, pradėjo sveikintis mokykloje vieni su kitais. Mokinių bendravimo dinamika peraugo į daug glaudesnę lygmenį“ (Lektorių refleksija, Vilniaus Sofijos Kovalevskajos progimnazija).

5. APIBENDRINIMAS IR PAGRINDINĖS ĮŽVALGOS

5.1. Esminiai visos dienos mokyklos produktų sėkmės veiksniai

1. Autentiškas mokinių įsitraukimas:

- Mokiniai įsitraukia į veiklas, kurios jiems asmeniškai prasmingos.
- Tikras poreikis ir aiškus tikslas yra stipriausi motyvacijos varikliai.
- Mokiniams svarbu tapatintis su veikla.

2. Orientacija į realių problemų sprendimą:

- Sėkmingiausios iniciatyvos kyla iš kasdienių problemų sprendimo.
- Esminė sąlyga – leisti mokiniams patiems identifikuoti problemas.
- Sprendimų paieška turi būti paremta bendradarbiavimu.

3. Tęstinumo užtikrinimas:

- Suplanuotas žinių ir patirties perdavimas naujoms kartoms.
- Dokumentuoti procesai ir sukurti produktai tampa mokyklos paveldu.
- Skirtingo amžiaus mokinių įtraukimas užtikrina iniciatyvų išlikimą.

4. Sukurtų produktų matomumas ir pripažinimas:

- Aiški ir reguliari komunikacija apie pasiekimus.
- Oficialus rezultatų pristatymas mokyklos bendruomenei.
- Administracijos palaikymas ir paskatinimas.

5.2. Savivaldos stiprinimo sėkmės veiksniai

1. Aiški struktūra ir funkcijos:

- Mokiniam suprantama savivaldos organizacinė struktūra.
- Konkrečios atsakomybės ir jų paskirstymas.
- Skaidrus ir demokratiškas sprendimų priėmimas.

2. Efektyvi komunikacija:

- Tiek vidinė (tarpusavio), tiek išorinė (su bendruomene).
- Veiksmingi ir modernūs komunikacijos kanalai.
- Mokėjimas aiškiai ir įtikinamai pristatyti idėjas.

3. Bendradarbiavimas su administracija:

- Abipusiu pasitikėjimu grįstas santykis.
- Reguliarūs susitikimai ir konstruktyvus dialogas.
- Pagarbus požiūris į mokinių iniciatyvas.

4. Lyderystės gebėjimų ugdymas:

- Įvairių formų lyderystės skatinimas.
- Praktinės galimybės išbandyti lyderio vaidmenį.
- Komandinio darbo įgūdžių stiprinimas.

Baigiamosios mintys

Projektas „Mokinių savivaldos lyderystės ir bendradarbiavimo įgūdžių stiprinimas“ parodė, kad **stipri mokinių savivalda ir kokybiški visos dienos mokyklos produktai yra neatsiejami**. Kai mokiniai turi realią galimybę inicijuoti ir įgyvendinti prasmingus projektus, jie ne tik praturtina mokyklos gyvenimą, bet ir patys auga kaip asmenybės.

Svarbiausias šio proceso elementas – suprasti, kad mokinių savivalda ir visos dienos mokyklos veikla nėra tikslas savaime, o priemonė kurti geresnę, labiau įtraukiančią mokyklą. Sėkmingos mokyklos tuo ir išsiskiria – **jose mokiniai jaučiasi ne tik žinių gavėjais, bet ir aktyviais bendruomenės kūrėjais**.

Kaip rodo projekto patirtis, net ir nedideli pokyčiai gali turėti didelį poveikį, **jei jie atliepia autentiškus bendruomenės poreikius ir yra inicijuojami pačių mokinių**: „Aš supratau, kad galiu daryti pokytį mokykloje.“

Šios rekomendacijos – tai įrankių rinkinys, sukurtas remiantis realių mokyklų sėkmės istorijomis. Pritaikykite šias idėjas savo mokyklos kontekste ir leiskite mokiniams patiems tapti pokyčių kūrėjais.

NAUJOS KARTOS
LIETUVA

